

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ КАЗОК

Доповідач: Заворотько Т., студентка групи ЖТ-02СумДУ

Науковий керівник: Кононенко О.Я., ст.викладач кафедри права

Правове виховання дітей — це виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів [1, с. 230]. Необхідність організації правового виховання учнівської молоді зумовлена розбудовою Української держави, існування якої немислиме без відповідного рівня правової культури її громадян, інтенсивною трансформацією правової системи, необхідністю подолання правового нігілізму та правової неграмотності. Щоб сприяти виробленню ефективної концепції правового виховання підрастаючого покоління, необхідно використовувати наочність. У цьому допоможуть казки-як предмет вироблення належної правової свідомості уже з дитячих років.

Мета правового виховання учнів на основі казок — будівництво правового фундаменту у дітей, формування в подальшому правової культури громадянина України, що складається передусім зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття.

Проблема правового виховання школярів почала інтенсивно розроблятися з восьмидесятих років минулого століття, коли у школах було введено вивчення спеціального навчального предмета "Основи Радянської держави і права". У площині мого наукового дослідження викликають певний інтерес наукові пошуки вчених-педагогів І. Козубовської, А. Нікітіна, В. Обухова, В. Оржеховської, Л. Твердохліб, М. Фіцули та вчених-правників Т. Барило, В. Бермана, Г. Миньковського, В. Оксамитного. У цих працях розкрито зміст та методику правового виховання учнів середніх та старших класів загальноосвітньої школи. Однак проблема правового виховання молодших школярів до певної міри висвітлюється тільки в працях І. Козубовської, В. Оржеховської, М. Фіцули, але в них не розкрито проблему правового виховання молодших школярів як систему діяльності початкової школи. Окрім того, вони не завжди за своїм змістом і методикою відповідають реаліям сьогодення.

На думку педагогів, сьогодні до першого класу приходять значна кількість дітей, які мали відхилення у поведінці в дитячому садку, не бажають учитися, тобто недостатньо підготовлені до школи. За даними вибіркового дослідження вони складають 6-8 відсотків. На час закінчення початкової школи кількість важких учнів складає 10-12 відсотків [2, с. 4].

Рання профілактика викликана тим, що спостерігається такий тривожний симптом, як омолодження дитячої злочинності. Сьогодні на обліку в правоохоронних органах питома вага молодших школярів складає 6-8 відсотків. Зроблений В. Оржеховською аналіз 4500 негативних проявів поведінки, з яких 3400 межували з правопорушеннями (ситуація ризику), показав, що 10,1% вчинків скоєно учнями 7-10 років (початкових класів і молодшими підлітками), 13% — учнями 11-12 років, 22% — 13-14 років, 44,9% — 15-16 років [3, с. 352].

Ось чому правове виховання є одним із головних напрямків загального процесу виховання, що містить у собі правову освіту, виховання поваги до чинних законів і норм права, формування активної позиції щодо протиправних і антигромадських дій.

Правове виховання тісно пов'язане із моральним, оскільки мораль — одна з форм суспільної свідомості, сукупність загальноприйнятих норм, принципів і правил, що регулюють поведінку людей. „Однією з основних складових системи виховання підрастаючого покоління нашої держави є його правове виховання, — справедливо стверджує Й. Васькович. Однак в останні десятиліття рівень правової культури громадян України значно знизився. Загрозливих масштабів набули скептицизм, цинізм, лицемірство, недодержання законів” [4, с. 49-50].

У процесі наукового дослідження ми поставили перед собою завдання здійснити аналіз сучасної практики правового виховання молодших школярів з виявлення найістотніших позитивних і негативних сторін у плані його змісту, шляхах його реалізації в процесі позаурочної виховної роботи, підготовленості класоводів і батьків до правовиховної роботи з учнями молодших класів.

На превеликий жаль, в Україні недостатня теоретична і практична підготовленість учителя початкових класів до правової виховної роботи з учнями, відсутність необхідної методичної літератури призводить до серйозних недоліків у справі правового виховання молодших школярів.

Вирішальним моментом правового виховання учнів молодшого віку є те, що воно має хаотичний характер, не цілеспрямоване і не систематичне, відсутня програма правової виховної роботи з учнями початкових класів. Відсутність єдиної програми здійснення правового виховання негативно позначається на його ефективності. Наявність такої програми дозволила б підняти правову виховну роботу зі школярами на вищий організаційний і змістовний рівень, а також надати такому вихованню характер неперервного і управляючого процесу.

Тому, щоб вирішити ці проблеми, необхідно виробити змістовну, точну, обґрунтовану концепцію завдань правового виховання, орієнтуючись на фактори, які зумовили потребу у посиленні правового виховання.

Дослідники проблем правового виховання учнівської молоді М. Володько і О. Карпов вважають, що морально-правове виховання лише тоді може дати позитивний ефект, коли воно має комплексний характер і починається в сім'ї, дитячих садках, у школі буквально з першого класу.

Правове виховання може дати позитивні результати тільки за умови, що при його організації враховують не тільки вікові особливості молодших школярів, а й здійснюють його диференційовано, тобто з урахуванням реального стану правосвідомості і поведінки учнів. У процесі навчання відбувається перебудова сприймання. Воно піднімається на вищий ступінь розвитку. Якщо, наприклад, сприймання першокласників зумовлюється перш за все зовнішніми особливостями самого предмета (діти помічають тільки яскраво виражені ознаки, часто виділяють випадкові деталі, не сприймаючи при цьому важливих, суттєвих), то до кінця четвертого класу сприймання все частіше визначається потребами, інтересами, життєвим досвідом учнів. У зв'язку з цим виховна робота з ними має базуватися на використанні моральних установок, переваг чуттєвого сприймання дітьми наявних життєвих ситуацій. На прикладах конкретних ситуацій важливо дохідливо пояснити дітям категорії добра, зла, жорстокості, справедливості, несправедливості, заздрості і т.д. Одночасно учням 1-4 класів у доступній формі повідомляють елементарні уявлення про важливі закони нашої країни, правила праці та поведінки у школі, вдома, на вулиці, пояснюється роль осіб, які охороняють порядок у місті, селі, прищеплюється повага до цих людей. "Спрямованість на запам'ятовування, – пише А. Смирнов, – бажання запам'ятати той чи інший матеріал, ставлення до запам'ятовуваного у значній мірі визначається тим, який емоційний вплив цього матеріалу, який його емоційний тон. Всім добре відоме із особистого досвіду бажання запам'ятати те, що сподобалось, що викликало позитивну емоцію" [5, с. 344].

У правовиховній роботі з молодшими школярами враховують специфіку їх пізнавальних інтересів. А тому у пригоді і стануть казки-як засіб впливу на свідомість школяра з метою формування правових життєвих орієнтирів на майбутнє.

Корисний для учнів правовий матеріал сприймається ними надто поверхово, а захоплюючий сюжет закриває правильну моральну оцінку подій і явищ. Краще використовувати позитивні приклади, подані в цікавій формі за допомогою казки чи іншого літературного жанру. Спираючись на позитивний морально-правовий досвід учнів, учитель повинен підкреслювати творчий характер українського права, домагатися сприйняття права не як системи заборон, а як важливого регулятора суспільних відносин і діяльності кожного громадянина України.

Практичне обґрунтування наведених вище теоретичних положень ми здійснювали у процесі формуючого експерименту, де відбувалося цілеспрямоване і систематичне формування правової культури та правових уявлень молодших школярів. В основному експериментальні завдання реалізовувалися під час різноманітних форм позакласної роботи. Експериментальне дослідження особливостей опрацювання народної казки як засобу виховання молодших школярів проводилося в Сумській загальноосвітній школі №26. Отримані дані дозволили зробити кількісний і якісний аналіз та на його підставі розробити методику формуючого експерименту. У його результаті була розроблена програма правового виховання молодших

школярів на основі казок та методика його в позакласній виховній роботі. Ми використовували такі шляхи пропагування правомірної поведінки: бесіди, вікторини, обговорення прочитаного, голосне читання, огляд наявної в бібліотеці літератури, використання газетних чи журнальних статей на правову тематику. У процесі пошуково-експериментальної роботи у правовому вихованні молодших школярів використовувалася гра. Гра як форма право-виховної роботи зачіпала емоційну сферу молодших школярів. Присутність глядачів, почуття відповідальності за якість свого виступу перед колективом викликали в учнів прагнення виступати краще, чим досягався істотний виховний ефект. Розігрувалася певна ситуаційна сценка-уривок із казки-як метод кращого образного сприймання крізь призму правових знань. Створення спеціальних ситуацій для практичного втілення конкретних правил поведінки в школі, спілкування на позакласних заходах давало можливість побачити, як учень самостійно вибирав відповідну лінію поведінки, наскільки в нього сформувалися звички правомірної поведінки.

Отже, у процесі експериментальної роботи значно зріс діапазон використання різноманітних методів і форм правовиховної роботи з молодшими школярами, що й зумовило її ефективність.

На теоретико-узагальнюючому етапі експериментального дослідження стало очевидним, що у процесі цілеспрямованого використання системи вправ і завдань, спрямованих на усвідомлення специфіки народних казок як дієвого засобу виховання учнів експериментального класу порівняно з контрольним значно підвищився рівень сформованості умінь опрацювання народних казок. Проведення формуючого експерименту дозволило значно розширити правові знання і уявлення молодших школярів, домогтися розуміння ними особистої відповідальності за свої вчинки і поведінку. Вивчення правових питань викликало в учнів значний інтерес, сприяло якісним змінам джерел правової інформації дітей, виробленню у них правильної громадянської позиції. Школярі усвідомили необхідність постійно дотримуватись правил поведінки у школі і за її межами, розуміння особистої відповідальності за порушення дисципліни й порядку в школі, вдома і на вулиці. У них зріс інтерес до правової інформації. Школярі типові казкові ситуації «Рятуйте! Нас зів сірий вовк!», «Мене викрали в Льодовикове царство! Я хочу додому», «Мене посадили у в'язницю, бо я хотів допомогти Гарбузу добратися додому» почали сприймати не як фантастичні яскраві епізоди, а правові, над якими треба мислити, які потрібно аналізувати та найцінніше застосовувати в житті. Отже, є потреба впровадження даної системи роботи у практику початкової школи, що вимагає наступного цілеспрямованого наукового та емпіричного обґрунтування.

Бібліографія

1. Герасименко В.М. Про стан негативних тенденцій серед неповнолітніх та заходи щодо їх попередження: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. «Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді»./ В.М. Герасименко – К., 1994. – 230 с.
2. Яковлева Н.Г. Проблемы профилактики правонарушений учащихся общеобразовательных школ // Проблемы предупреждения правонарушений учащихся общеобразовательных школ / Н.Г.Яковлева.. – М.: ВНИИ проблем укрепления законности и правопорядка, 1990. – С. 4.
3. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч.-метод. посібн. /В.М.Оржеховська. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
4. Васькович Проблема правового виховання молоді. // Право України/ Й. Васькович – 1997.– №2. – С. 49-50.
5. Смирнов А.А. Избранные психологические труды: В 2-х т. /А.А.Смирнов-М.: Педагогика,1987. – Т.2. – 344с.